

هەلبژاردنی پارێزگاگان: پالەپەستۆی لیستە شیعهگان بۆ شارە سوننەنشینهگان

05-10-2023

نووسەرەگان

د. یاسین تەها

کورتە : لە هەلبژاردنە چاوەروانکراوەکە 18 ی ديسەمبەری 2023دا، دانیشتوانی پارێزگا سوننە نشینهگان بۆ یەکەمجار لە پاش هەلبژاردنی 2013 ، دوور لە هەژموونی گرووپە چەکدارە یاخییەگان و تارمایی تیرۆر دەچن بۆ سەر سندوقەکانی دەنگدان. ئەم هەلبژاردنە شەش ساڵ لە وادەى خۆی دواکەوتوو و لە دۆخێکی سیاسى نوێ دا ئەنجام دەدریٲ که دوو پێشھاتی سەرەکی بۆ پارێزگا سوننەنشینهگان ٲیدا، یەکەمیان دەرکەوتنی ھاوپەیمانیٲی نوٲیە بە ناواخنی کۆن و، دووهمیان کشانى لیست و ھاوپەیمانی شیعهگان لە ئەم ناوچانە یە کە زیاتر لە ئەگەر و لیكدانەوہیەك هەلەدەگرٲت.

له هه لېژاردنه چاوه پوانكراوه كەى 18 ى ديسه مبهري 2023 دا، دانىشتوانى پارېزگا سوننه نشينه كان بۆ يەكەمجار له پاش هه لېژاردنى 2013 ، دوور له هه ژمونى گرووپه چه كداره ياخييه كان و تارمايى تيرۆر ده چن بۆ سەر سندوقه كانى دهنگدان. ئەم هه لېژاردنه شهش سأل له وادهى خۆى دواكهوتوووه و له دۇخىكى سياسى نوئ دا ئەنجام ده درئت كه دوو پئيشهاتى سهرهكى بۆ پارېزگا سوننه نشينه كان ئيدايه، يەكەميان دهركهوتنى هاوپه يمانئى نوپيه به ناواخنى كۆن و، دووهميان كئشانى ليست و هاوپه يمانى شيعه كان له ئەم ناوچانه يه كه زياتر له ئەگەر و ليكدانه وه يه كه هه لئده گرئت.

ركابهريه نوپيه كانى پارېزگا سوننه نشينه كان

له هه لېژاردنى ئەنجومەنى پارېزگا كاندا بۆ يەكەمجار هاوپه يمانيه ك به ناوى "الحسم الوطنى" كه يەكئك له گه وهره ترين بهره سياسيه كانى سەر ئاستى عئزاقه، ركابهري له سەر كورسيه كانى پارېزگا سوننه نشينه كان له گه ل سى به رەى ديكەى هاوتاي خۆى دهكات كه سهره كيترييان ليسته كهى محهمد هلبوسى سهرۆكى په رله مان "تقدم" ه. سهرۆكى هاوپه يمانى "الحسم" توركمانيكى سوننهى ته له عفهريه كه له كابينه كهى سوودانى وه زيرى به رگريه (ثابت العباسى)، له كاتئيدا له دوايين هه لېژاردنى په رله مان (2021) بزوتنه وه كهى (الحسم الوطنى) ته نيا سى كورسى به دهسته ئينا ئه ويش له چوارچيوى هاوپه يمانئى "العزم" كه دواتر بۆ موسه ننا سامه رايى يه كلايى بوويه وه و بوونه ركابهري هاوپه يمانيه كهى محهمد هلبوسى سهرۆكى په رله مان، و خه ميس خه نجهر سهرۆكى "السياده".

به ره نوپيه كهى "الحسم الوطنى" بووه ته چه تريك بۆ كۆكرده وهى زۆره ي هه لئوكانى سوننه و كه ساپه تيه ناسراوه كانى قوئاخه كانى پئيشوو له وانه ش؛ ئوسامه نوجيفى، سهرۆكى پئيشووترى په رله مان، رافيع عيساوى جيگرى پئيشووترى سهرۆكوه زيران و وه زيرى دارايى، جه مال كه ربولى، سهرۆكى حيزبى حهل و خاوه ن چاكه ي يه كه م له پئيشخستنى هلبوسى به ر له وهى ببنه نيار و ركابه ر، له گه ل كۆمه لئك وه زير و په رله مان تارى پئيشووى پئيكهاته ي سوننه.

ئەم هاوپه يمانيه يه كئكه له چوار هاوپه يمانى سهره كى كه له پارېزگا سوننه نشينه كاندا كيپر كئى سهره كى ده كەن و له هه ولى ئه وه دان له رپى دهنگدەرانه وه ببنه نوپنه رى پئيكهاته ي سوننه كه ئيستا گيرۆده ي په رته وازه يى و ليكترازان و نه بوونى پرۆژه يه كى گشتگيرى كۆكهره وه يه. هاوپه يمانيه كانى ديكه ش برئين له "تقدم" به سهرۆكابه تى محهمد هلبوسى سهرۆكى په رله مان كه هه موو هه ولى سياسى و په رله مان يه كان بۆ لادانى له پۆسته كهى گه يشتوونه ته بنبه ست، له گه ل "السياده" ي خه ميس خه نجهر و ركابه رى هه ردووكيشيان "العزم" ي موسه ننا سامه راييه كه هاوپه يمان و نزيكى چوارچيوى شيعيه يه.

چه هاوپه يمانيه تازه كه و چه ئه وهى "العزم" يش ئامانجى سهره كيان ركابه ريكردنى سهرۆكى په رله مانه كه پشت ئه ستوور به پۆسته كهى، له قوئاخى پئيشوودا شه قامى سوننه ي كۆنترۆل كردوو. به هيچ جورئيكيش رازى نيه نه وه سياسيه پئيشوووه كهى سوننه به شدار بكات له برپار و دهسكه وت، به ئام ئيستا به هۆى پئيكه و تواناي دارايى وه زيرى به رگريى سهرۆكى هاوپه يمانيه نوپيه كه وه (ثابت العباسى)، توشى ركابه رى ديكه بووه، به و پئيه ي زۆرئك له دهسته بزئرى سوننه كان ناپشارنه وه كه مه رجه عى بالاي ئەم پئيكهاته به دهسه لاته، به و مانايه ي كه هه ر هئز و كاره كته ريكى سوننه له پئيكه ي بالادا بئت، چانسى هه يه زۆرترين جه ماوه ر له خۆى كۆ بكا ته وه، به تايه ت ئەگەر رايه لئى به هئزى په يوه نديشى له گه ل هئزه شيعه كان و له هه مان كاتيشدا توركيا هه بئت كه ئەمه ش به شئيكه له هه لئمه تى راگه ياندنى "الحسم" ي وه زيرى به رگري.

سهربارى هه ولىه كانى لاوازكردنيشى، هئيشتا به ره كهى سهرۆكى په رله مان به هئز ده رده كه وئت به تايه ت له پئيكه ي خۆى كه پارېزگاي ئەنباره و له دوايين هه لېژاردنى په رله مان دا (2021) ته نيا يه ك كورسي له كۆى 15 كورسى پارېزگا كه له كئس چوو. هاوكات له گه ل ئەوه شدا هه لئكشا بۆ پارېزگا سوننه نشينه كانى ديكه تا نه بئنه وا و بالانسى خۆى به رز كرده وه بۆ 37 كورسى له كۆى 71 كورسى پئيكهاته ي سوننه به گشتى. ئيستا به هاوپه يمانى ستراتيژى له گه ل "السياده" ي خه ميس خه نجهرى نزيك له توركيا و قه تهر، پئيكه ي خۆى له پرۆسه ي سياسى عئراق دا هه به، به ئام به هۆى سه ختى ململانئيكانه وه له م هه لېژاردنه دا، جياواز له جارنى ديكه زياتر سه رنجى له سه ر ئەنبار و به غداى پايته خته، له نه ينه واش پئشى به هاوپه يمانى له گه ل حه شدى عه شا به رى به ستوووه.

كشانی هیزه شیعهکان بو ناوچهکانی سوننه نشین

جگه له رکا بهریه نیوخۆبیهکانی سوننه پێشها تێکی نوێی ئەم هه‌ل‌بژاردنه‌ كشانى لیست و هاوپه‌یمانییه شیعه‌كانه‌ بۆ ئەم پارێزگایانه‌. بۆ نموونه له سه‌لاحه‌دین و كه‌ركوك چوارچۆیه‌ی شیعی به‌ لیستیکی به‌گه‌رتوو رکا به‌ری سوننه‌و لیسته‌ كوردییه‌كان ده‌كهن، له‌كاتێكدا له‌ پارێزگایانی دیکه‌ په‌رته‌وازه‌ن. به‌گۆیهری هه‌ندێك لیكدانه‌وه‌ و پێشبینیش هاوپه‌یمانییه‌ شیعییه‌كه‌ چاوی له‌سه‌ر سێ كورسدى سه‌لاحه‌دینه‌ له‌ كۆی 15 كورسی.

له‌ نه‌باریش (15 كورسی) كه‌ به‌كێكه‌ له‌ ناوچه‌كانی سوننه‌، لیستی "العقد الوطني" فالج فه‌یازی سه‌رۆکی هه‌شد و "تحالف الخدمات" ی ئەحمه‌د ئەسه‌دی، وه‌زیری كار و سه‌رۆکی گرووبی "جند الإمام" كه‌ له‌گه‌ل "كه‌تیه‌كانی ئیمام عه‌لی" هاوپه‌یمانه‌؛ به‌شداریه‌كان كوردوه‌، له‌كاتێكدا هه‌شتا روون نییه‌ شوناسی پالیئوراوه‌كانیان چین و گوتاری هه‌ل‌بژاردنیان بۆ ئەم ناوچه‌ خێله‌كیه‌ سوننه‌یه‌ چی ده‌بێت.

له‌ پارێزگای نه‌ینه‌واش (29 كورسی)، به‌شدارى لیسته‌ شیعه‌كان چتره‌ و به‌ نزیكه‌ی سه‌رجه‌م هه‌زه‌ شیعه‌كان له‌م پارێزگایه‌ لیستیان هه‌یه‌ كه‌ بریتین له‌: "الحدهاء" ی مالیکى، "نصح" ی ئەنجومه‌نى بالای ئیسلامی، "الصفوة" ی قه‌یس خه‌زه‌لی، "الحکمة" ی عه‌مار كه‌كیم، "الخدمات" ی ئەحمه‌د ئەسه‌دی، "العقد الوطني" فالج فه‌یازی سه‌رۆکی هه‌شد.

له‌ دیاله‌ش (15 كورسی) كه‌ پارێزگایه‌کی تێكه‌له‌ سێ به‌ره‌ی شیعی به‌شدارى ده‌كهن كه‌ "دیالنا الوطنیه" ی ده‌وله‌تى یاسا و به‌در، عه‌قدی فالج فه‌یازه‌، هاوپه‌یمانی "الصفوة" ی خه‌زه‌لی له‌گه‌ل "خدمات" ی ئەحمه‌د ئەسه‌دی و ره‌وتی هه‌كمه‌ش به‌ ته‌نیا به‌شداره‌.

هه‌رچه‌نده‌ هه‌چ پرگه‌یه‌کی ده‌ستوو و یاسا رێگا به‌ جیاکاری شوناس نادات له‌ به‌شدارى هه‌ل‌بژاردن و پێشتریش لیسته‌ شیعه‌كان له‌ پارێزگایانی هه‌رێمی كوردستان هه‌ولیان داوه‌ چانسی خۆیان تا قی بکه‌نه‌وه‌، به‌لام ئەم كشانه‌ی ئیستایان بۆ پارێزگا سوننه‌كان جێگه‌ی گومان و لیكدانه‌وه‌ی جیا جیا به‌یه‌كێکیان هه‌ولێ كۆنترۆل‌كردنی ناوچه‌ سوننه‌كان یان ده‌ره‌ئانی به‌ره‌یه‌ له‌ژێر پێی لیسته‌ سوننه‌كان و ئەگه‌ریش ئەوانه‌ نه‌كرا په‌رته‌وازه‌كردنی ده‌نگده‌ره‌كانیان، ئەمه‌ش پێچه‌وانه‌ی ئەو عورفه‌ سیاسیه‌ باوه‌یه‌ كه‌ له‌ پاش 2003 له‌ وڵاتدا هه‌یه‌ و حوكمه‌رانی له‌سه‌ر سێكوچكه‌ی نوینه‌رایه‌تى سیاسی شیعه‌ _ سوننه‌ _ كورد، به‌هه‌رته‌ هه‌ریه‌ك له‌ پێگه‌ و ناوچه‌ی خۆیان دا.

به‌كێکی دیکه‌ له‌ مه‌ترسی ئاماده‌ی به‌هه‌زی لیسته‌ شیعه‌كان له‌ پارێزگا سوننه‌ نشینه‌كان، هه‌ژموونی چه‌ك و نفوزی هه‌شده‌ی شه‌عبیه‌، چونكه‌ به‌شێك له‌و هه‌زانه‌ له‌ پاش شه‌ری داعشه‌وه‌ له‌و ناوچه‌ مائونه‌ته‌وه‌ به‌تایبه‌ت موسڵ و دیاله‌ و سه‌لاحه‌دین و به‌وه‌ تۆمه‌تبارن كه‌ به‌شدارن له‌ دروستكردنی ترس و تۆق و له‌ چه‌ند سالی رابردوویدا په‌نجه‌ی تۆمه‌تیان له‌هه‌ندێك گه‌زێ ئەمنیدا بۆ درێژ كرا به‌تایبه‌ت له‌ دیاله‌و سه‌لاحه‌دین.

به‌شێوه‌یه‌کی گه‌شتی ئەم هه‌ل‌بژاردنه‌ ته‌گه‌ر له‌ ناوه‌نده‌ شیعییه‌كه‌یدا بۆ دابه‌شكردنی پێگه‌ و رۆل بێت له‌نیوان لایه‌نه‌كانی چوارچۆیه‌ی شیعی له‌ ئاماده‌نه‌بوونی سه‌دردا، ئەوا پارێزگا سوننه‌كان به‌جۆریکی دیکه‌ و دوو جۆر رکا به‌ری به‌هه‌زی تێدا ده‌بێت كه‌ ئەوانیش هه‌زه‌ سوننه‌كان و شیعه‌كان له‌لایه‌ك و كێبێرکی توونده‌كانی ناوخۆی سوننه‌ش له‌ لاکه‌ی دیکه‌یه‌.